

УДК 657.1:332.012.322.2

ОБЛІКОВЕ СУПРОВОДЖЕННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ- ПІДПРИЄМЦЯ

Часовнікова Юлія Сергіївна, к.е.н., доцент,
ХНЕУ ім. С. Кузнеця, Україна

Анотація — Розглянуто питання реєстрації та здійснення діяльності фізичними особами-підприємцями, визначено особливості організації їх обліку та етапи облікового процесу, визначено форми ведення Книги обліку доходів та витрат і звітності у приватних підприємців.

Ключові слова — бухгалтерський облік, звітність, книга обліку, організація обліку, фізична особа-підприємець.

Найпростішою формою здійснення підприємницької діяльності є приватне підприємство, яке здійснюють фізичні особи. Така форма має на увазі те, що вести власний бізнес особа може без реєстрації у якості юридичної особи, не створюючи підприємство чи будь-які товариства або об'єднання. Сучасне законодавство з питань підприємницької діяльності, реєстрації та умов ведення бізнесу а також стан ринкової економіки надає можливість розпочати власну справу і здійснювати ефективну прибуткову діяльність особі, яка має бажання та кошти, проте на яку не поширюються законодавчі заборони.

Згідно зі ст. 24 Цивільного кодексу України [3] фізичною особою вважається людина як учасник цивільних відносин (немайнових та майнових). Так, фізична особа, яка вирішила здійснювати підприємницьку діяльність, повинна зареєструватись в встановленому законом порядку, після чого, до свого статусу фізичної особи, якого вона набуває з моменту народження, набуває ознаки – «суб'єкт підприємницької діяльності».

Згідно ст. 55 Господарського кодексу України [1], суб'єкти господарювання залежно від кількості працюючих та доходів від

будь-якої діяльності за рік можуть належати до суб'єктів мікро-, малого-, середнього або великого підприємництва. Так, фізичні особи-підприємці, згідно цього кодексу, належать до перших трьох суб'єктів господарювання.

Фізичні особи-підприємці здійснюють свою діяльність без установчих документів на відміну від юридичних осіб, які обмежені видами діяльності, встановленими засновниками в установчих документах. Вони мають право займатися будь-яким видом підприємницької діяльності, здійснення якого не суперечить законодавству. Згідно ст. 128 Господарського кодексу України [1], фізичні особи-підприємці здійснюють свою діяльність на засадах свободи підприємництва, зокрема, вони можуть здійснювати самостійно будь-яку діяльність відповідно до потреб ринку, на власний розсуд приймаючи відповідні рішення, що не суперечать закону.

В системі управління діяльністю фізичних осіб-підприємців важливе місце займає бухгалтерський облік, оскільки саме за допомогою обліку здійснюється збір, реєстрація, обробка та передача інформації щодо процесів постачання, виробництва, споживання, збуту ресурсів, продукції або послуг підприємця. Ця інформація необхідна для аналізу ефективності роботи фізичних осіб-підприємців для прийняття оптимальних управлінських рішень з метою здійснення господарської діяльності та отримання прибутку. Саме це є самоціллю здійснення підприємницької діяльності.

При цьому, обліковий процес у підприємця потребує належної організації, тому що саме вона має на увазі створення оптимальної, гнучкої, функціональної системи, яка дає змогу забезпечити обліковою інформацією фізичних осіб-підприємців для прийняття відповідних рішень. Кожна фізична особа-підприємець, навіть якщо вона працює одна, без найманих працівників, доходить до висновку, що без обліку, навіть елементарного, вона не досягне фінансової стійкості та може навіть зовсім розоритися.

Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [2]

встановлено правила організації і ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності.

Організація та ведення бухгалтерського обліку в Україні, яке регламентується окрім Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» ще й Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та низкою інших нормативно-правових актів, які визначають принципи і методи ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, для фізичної особи-підприємця має значні відмінності, тому що діючи положення на них не поширюються.

Фізичні особи-підприємці мають право не вести бухгалтерський облік та не складають й не подають фінансову звітність, тому організацію їх обліку слід розуміти, як сукупність заходів зі створення цілісної системи, яка включає нормативно-правові, методичні, технічні та організаційні елементи обліку з метою забезпечення підприємця обліково-економічною інформацією, необхідною для прийняття відповідних рішень

Фізичні особи-підприємці мають право самостійно визначати свою облікову політику та організувати ведення обліку виходячи з особливостей своєї господарської діяльності.

Для забезпечення облікового процесу фізичні особи-підприємці самостійно вибирають форми і технічні засоби, в яких вони будуть здійснювати облік відповідних операцій. Законодавство містить вимоги лише до форми Книги обліку доходів та витрат, або у випадку роботи на спрощеній системі обліку неплатниками ПДВ – Книги обліку доходів, яку підприємці повинні вести в обов'язковому порядку. Облік у фізичних осіб-підприємців має бути орієнтований на захист їх інтересів, тому звичайний внутрішній облік приватного підприємця не може у повній мірі виконувати усі покладені на нього функції.

Як вже було зазначено, спочатку для проведення діяльності необхідна державна реєстрація особи-підприємця у державних органах. Саме після цього можна говорити про

існування в його діяльності обліку та необхідності його супроводження. Облікове супроводження діяльності фізичної особи-підприємця умовно можна розділити на три взаємопов'язаних організаційних етапи:

1. Загальні методичні основи організації обліку підприємця, які містять вибір системи певних способів та прийомів ведення бізнесу, в основі яких лежать розробка плану та формування системи організації діяльності фізичної особи-підприємця.

2. Конкретні заходи технології діяльності, які включають:

вибір системи оподаткування залежно від виду й специфіки діяльності та розміру доходу фізичної особи-підприємця, який планується отримати;

вибір форми первинної документації так, як підприємці на загальній системі оподаткування зобов'язані мати первинні документи про походження товарів, також необхідно вести книгу обліку доходів і витрат, у якій за підсумками робочого дня, протягом якого отримано дохід, на підставі первинних документів здійснюються записи про отримані доходи та документально підтверджені витрати;

вибір практичної, ефективної, оптимальної за вартісним критерієм технології обробки інформації, яка може реалізовуватись в паперовому або автоматизованому вигляді;

вибір системи контролю за діяльністю, який стає необхідним при наявності найманих працівників та розгалуженої мережі ведення бізнесу, для усунення невизначеності інформації про ситуацію, що склалась у підприємця, для попередження можливості виникнення кризових ситуацій та для забезпечення умов успішної і прибуткової діяльності фізичних осіб-підприємців.

3. Організаційні моменти оформлення працівників, які включають:

підбір персоналу, зокрема для здійснення облікової роботи, його навчання у разі необхідності;

визначення оптимальної чисельності працівників, або, у разі здійснення діяльності за спрощеною системою оподаткування – додержання встановлених законодавством обме-

жень щодо чисельності;

встановлення норм праці та часу, необхідного для виконання робіт, розробку посадових інструкцій.

Якісно поставлена система обліку у фізичних осіб-підприємців повинна забезпечувати їх оперативною інформацією про стан та обсяги наявних запасів товару, коштів, інформацією про існуючу кредиторську та дебіторську заборгованість, і бути інформаційною базою для складання звітності до Державної фіскальної служби України.

Відповідно до вимог, ведення Книги обліку доходів та витрат (або Книги обліку доходів), податкової звітності може здійснюватися у паперовій формі. Проте, для оптимізації облікового процесу, скорочення часу, зменшення помилок в діяльності фізичних осіб-підприємців доцільно використовувати автоматизовану систему обліку, в тому числі при веденні Книги обліку доходів та витрат та складанні звітності.

Найбільша кількість помилок в обліку фізичних осіб-підприємців при використанні паперової форми обліку виникає при внесенні даних в Книгу обліку доходів та витрат (Книгу обліку доходів), перенесенні даних з одного реєстру в інший, при складанні різноманітних довідок і звітів. При автоматизованому обліку ведеться тільки один обліковий реєстр, всі інші формуються автоматично на його базі, тому ризик помилки при перенесенні даних знижується майже до нуля.

За рахунок використання автоматизованого способу обробки та аналізу інформації, який дозволяє накопичувати дані про здійснені господарські операції та використовувати їх для формування вихідних документів, книг, звітів, декларацій можна суттєво підвищити ефективність роботи самих приватних підприємців, або їх бухгалтерів. Автоматизована форма бухгалтерського обліку фізичних осіб-підприємців повинна ґрунтуватися на використанні комп'ютерної техніки та програмного забезпечення, за допомогою яких повинен здійснюватися автоматизований процес збирання, реєстрації й опрацювання облікової інформації, необхідної для контролю й управління діяльністю підприє-

мця.

З урахуванням цього можна зазначити наступні переваги автоматизованого способу ведення обліку для фізичних осіб-підприємців:

економія робочого часу як самого підприємця, та і найманих працівників, відповідальних за ведення обліку;

недопущення арифметичних помилок при розрахунках та контроль за показниками;

економія коштів на придбання первинних документів, Книг обліку, бланків декларацій;

оперативне відстеження змін форм Книг обліку доходів і витрат, форм декларацій, введення нових форм звітності;

уникнення втрат часу при поданні звітності до Державної фіскальної служби України і іншим компетентним органам.

Проте, незважаючи на незаперечні переваги автоматизованого обліку у приватного підприємця, треба зазначити перешкоди, які впливають на впровадження такої системи:

висока вартість спеціалізованих комп'ютерних програм для ведення обліку навіть в версіях для фізичних осіб-підприємців;

складність оволодіння програмним забезпеченням підприємця та його працівників за рахунок недосконалого володіння комп'ютерною технікою;

можлива ненадійність комп'ютерної техніки внаслідок розривів зв'язку з мережею Internet, збоїв у програмному забезпеченні, зокрема через віруси.

Таким чином, правильно організоване облікове супроводження здійснення діяльності фізичних осіб-підприємців дозволяє уникнути систематичних помилок, що може негативно вплинути на фінансовий стан та результати діяльності підприємця.

Список використаної літератури

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні / Закон України від 16.07.1999 р. № 996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

Автор

Часовнікова Юлія Сергіївна, к.е.н., доцент,
ХНЕУ ім. С. Кузнеця,

(Julia.Chasovnikova@hneu.net).

Тези доповіді надійшли 10 січня 2017 року.
Опубліковано в авторській редакції.